

61/10 Ekim 680) Fâtıma da kocasıyla birlikte orada bulunuyordu. Hz. Hüseyin'in kesik başı beraberlerinde olduğu halde Hâşimîler'den esir alınan on iki kişiyle birlikte Ubeydullah b. Ziyâd tarafından önce Kûfe'ye, ardından Şam'a Yezîd b. Muâviye'nin yanına götürüldüler. Yezîd, Hz. Hüseyin'in şehid edilmesinden duyduğu üzüntüyü ifade etti ve kendilerine iyi davrandı. Kısa bir müddet sonra da onları Medine'ye gönderdi.

Fâtıma kocasının ölümünden sonra (97/715) evlenmemeye yemin ederek bir yıl yas tuttu. Medine Valisi Ömer b. Abdülazîz kendisiyle evlenmek için Halife Velîd b. Abdülmelik'e mektup yazarak izin istediysen de halifeden cevap gelinceye kadar Hz. Osman'ın torunu olan ve yakışıklılığı sebebiyle "Mutraf" lakabıyla tanınan Abdullah b. Amr 1 milyon dirhem gibi yüksek bir mehir vererek onunla evlendi. Rivayete göre Hasan vefat etmeden önce Fâtıma'dan özellikle Abdullah b. Amr ile evlenmemesini istemiş ve bu konuda kendisinden söz almıştı. Fâtıma'nın bu evlilikten Kâsım, çok güzel olduğu için "Dîbâc" lakabıyla anılan Muhammed ve Rukıyye adlı çocukları doğdu. Abdullah'ın ölümünden sonra da Medine Valisi Abdurrahman b. Dahhâk b. Kays el-Fihri onunla evlenmek istedi. Fâtıma bu teklifi kabul etmeyince vali onu büyük oğlu Abdullah'ı içki cezasına çarptırmakla tehdit etti. Fâtıma'nın durumu Halife Yezîd b. Abdülmelik'e bildirmesi üzerine vali görevinden azledildi. Daha sonra Abdullah b. Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Bekir ile evlendi. Bu evlilikten de Emine adlı kızı dünyaya geldi.

Fâtıma, kızı Rukıyye ile evli olan Hişâm b. Abdülmelik'in hilâfeti zamanında Kahire'de vefat etti.

Güzelliği kadar dindarlığı ile de tanınan ve şairlik tarafı da olduğu bilinen Fâtıma'nın, babası Hz. Hüseyin ile kocası Hasan hakkında şiirler yazdığı nakledilmektedir. Ayrıca babasından, kardeşi Zeynelâbidin Ali, halası Zeyneb bint Ali, Hz. Âişe, İbn Abbas ve Esmâ bint Umeyyeten hadis rivayet etmiştir. Hz. Fâtıma ile Bilâl-i Habeşî ve Esmâ bint Umeyyeten olan rivayetleri mürseldir. Kendisinden oğulları Abdullah, İbrâhim, Hasan, kızı Ümmü Ca'fer ile Âişe bint Talha, Zühayr b. Muâviye ve başkaları rivayette bulunmuşlardır. Rivayetleri Ebû Dâvûd, Tirmizî ve İbn Mâce'nin sünenleriyle Nesâfi-

nin *Müsnedü 'Alî* adlı eserinde yer almaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 473-474; Zübeyrî, *Nesebü Kureys*, s. 51-52; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), VII, 533; İbn Abdürabbih, *el-İkdu'l-ferîd*, Beyrut 1953, II, 293; VI, 124, 126; VII, 85-86; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, V, 385-386; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Şihâbî), VI, 272-287; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, Beyrut 1965, IV, 86; V, 65, 113, 231, 518, 522; VI, 216; Mizzi, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXXV, 254-260; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm: sene 101-120*, s. 442; Yâfiî, *Mir'âtü'l-cenân* (Cubûrî), I, 261; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, Beyrut 1985, III, 156; a.m.f., *Tehzîbü't-Tehzîb*, XII, 442-443; Âmilî, *ed-Dürü'l-menşûr*, Kahire 1312, s. 361-362; A'yanü's-Şî'a, VIII, 387-388; Kehhâle, *A'lâmü'n-nisâ*, IV, 44-47; Abdullah Mîr Mühennâ, *Ahbarü'n-nisâ' ft Kitâbi'l-Eğânî*, Beyrut 1409/1988, s. 269-270.

ASRİ ÇUBUKÇU

FÂTİMA bint KAYS

(فاطمة بنت قيس)

Fâtıma bint Kays
b. Hâlid el-Kureşsiyye
(ö. 54/674 [?])

Boşanması fikhî hükümlere
konu olan kadın sahâbî.

Babası Kays Fihroğulları'ndan, annesi Ümeyye bint Rebîa ise Kinâneoğulları'ndandır. Fâtıma Medine'ye hicret eden ilk kadın sahâbîler arasında yer aldı. Kocası Ebû Amr b. Hafs b. Mugire onu Hz. Ali ile birlikte çıktığı Yemen seyahati sırasında boşadı ve bu kararını Ayyâş b. Ebû Rebîa vasıtasıyla kendisine bildirdi. Bu arada bir miktar da yiyecek gönderdi. Ancak Fâtıma onun gönderdiği yiyeceği kabul etmeyerek evinde oturmak istedi ve kendisinden nafaka talebinde bulundu. Kocasının ailesi buna karşı çıkınca durumu Hz. Peygamber'e bildirdi. Boşanmış bir kadının kocasından nafaka almaya ve onun evinde oturmaya hakkı olmadığını söyleyen Resûl-i Ekrem, ona iddet*ini geçirmesi için önce Ümmü Şerîk'in evinde kalmasını tavsiye etmişken daha sonra orada rahat edemeyeceğini düşünerek amcazâdesi Abdullah b. Ümmü Mektûm'un evinde iddetini tamamlamasını, süre dolunca da kendisine haber vermesini, zira onu kendisinin evlendireceğini söyledi. Fâtıma Hz. Peygamber'in bu sözünden kendisiyle evleneceği anlamını çıkardı. İddetini tamamlayınca Muâviye b. Ebû Süfyân ve Ebû Cehm Âmir b. Huzeyfe (yahut Abdurrahman b. Avf) onunla evlenmek istedi-

ler. Fâtıma durumu Hz. Peygamber'e bildirince Resûl-i Ekrem Muâviye'nin yoksul olduğunu, Ebû Cehm'in de kadınlara karşı sert davrandığını söyleyerek Üsâme b. Zeyd ile evlenmesini tavsiye etti; o da Üsâme ile evlendi.

Bu olay birtakım fikhî ihtihadlara ve itirazlara yol açmış, Fâtıma'nın iddet sırasında kocasından nafaka alamadığını ve onun evinde oturmadığını göz önüne alan bazı âlimler bu yönde, bazıları da aksi yönde fetva vermiştir. Hz. Ömer ve Hz. Âişe Fâtıma'nın bu konudaki rivayetine karşı çıkmış, hatta Hz. Ömer doğru söyleyip söylemediği bilinmeyen bir kadının rivayetine bakarak Allah'ın kitabını ve resulünün sünnetini terkedemeyeceğini belirtmiş, bazı kimseler onun bu tavrından ashabın birbirini yalanladığı mânasını bile çıkarmıştır (Ahmed Emîn, s. 216-217).

Hz. Ömer'in öldürülmesi sırasında şûrâ meclisi kendi evinde toplanan ve daha sonra Medine'den ayrıldığı kaydedilen Fâtıma, Muâviye'nin Kûfe valisi olan kardeşi Dahhâk b. Kays'ın (674-678) yanına gitmiş ve bir süre sonra orada vefat etmiştir.

Fâtıma bint Kays Hz. Peygamber'den otuz dört hadis nakletmiş, bunlardan biri hem *Şahîh-i Buĥârî* hem de *Şahîh-i Müslim*'de, ayrıca üçü *Şahîh-i Müslim*'de yer almıştır. Kendisinden hadis rivayet edenler arasında Şa'bî, Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir, Saîd b. Müseyyeb, Urve b. Zübeyr ve Süleyman b. Yesâr gibi meşhur muhaddisler bulunmaktadır. Hz. Âişe ile Ümmü Seleme de ondan hadis nakletmişlerdir. Fâtıma'nın rivayetleri başta *Kütüb-i Sitte* olmak üzere bütün meşhur hadis kitaplarında yer almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, VI, 373-374, 411-418; Müslim, "Tâlâk", 36-54, "Fiten", 119-120; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 273-275; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), IV, 234; Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 55-56; İbn Mencûye, *Ricâlu Şahîhi Müslim*, II, 419; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, IV, 383; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), VII, 230; Mizzi, *Tuhfetü'l-esrâf bi-ma'rifeti'l-e'râf* (nşr. Abdüssamed Şerefeddin), Haydarâbâd 1401/1981, XII, 461-471; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, II, 319; İbn Hacer, *el-İşâbe*, IV, 384; a.m.f., *Tehzîbü't-Tehzîb*, XII, 443-444; Ahmed Emîn, *Fecrü'l-İslâm*, Kahire 1965, s. 216-217; Kehhâle, *A'lâmü'n-nisâ*, IV, 92-93; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), V, 131-132; Mustafa es-Sibâi, *es-Sünne ve mekânâtühâ fi't-teşri'i'l-İslâmî*, Beyrut 1398/1978, s. 264-266.

SELMAN BAŞARAN